

Somatoform Disorders

และ

โรคทางจิตเวชที่มาพบแพทย์ด้วยอาการทางกาย

นพนันท์ ปิยะวัฒน์กุล

ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทเรียนและเอกสารชุดนี้ เป็นลิขสิทธิ์ของภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จัดทำขึ้นเพื่อการเรียนการสอน นักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ รหัสวิชา MD 703 301 จิตเวชศาสตร์สำหรับ นักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นเท่านั้น ภาควิชาฯ ขอสงวนสิทธิ์ในการใช้ข้อมูลใด ๆ ในบทเรียนหรือเอกสาร ไม่ว่าจะบางส่วนหรือทั้งหมด โดยมีให้ผู้ใดเผยแพร่ อ้างอิง ลอกเลียน ทำซ้ำหรือแก้ไขด้วยวิธีใด ๆ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจาก ภาควิชาฯ หากฝ่าฝืน จะถูกดำเนินการลงโทษทางวิชาการและทางวินัย รวมถึงดำเนินคดีทางกฎหมาย

วัตถุประสงค์

- นักศึกษาสามารถอธิบายถึงภาวะต่างๆที่มีอาการทางกายโดยไม่ใช้จากสาเหตุทางกายจริงได้

Somatiform disorders

- กลุ่มของโรคทางจิตเวชที่มีอาการผิดปกติของร่างกายโดยไม่มี ความผิดปกติหรือพยาธิสภาพของร่างกายจริงๆ
- ไม่เป็นการเสแสร้ง หรือจงใจ

Somatoform Disorders

1. Somatization disorder
2. Undifferentiated somatoform disorder
3. Persistent Somatoform Pain Disorder
5. Hypochondriacal disorder
6. Dissociative disorder of movement and sensation
(Conversion Disorder)
7. Somatoform autonomic dysfunction
8. Neurasthenia

ผู้ป่วย

- นางก. ปวดโน่นปวดนี่ ท้องอืดเพื่อ วิงเวียน ปวดประจำเดือน ปัสสาวะขัด ไร้อารมณ์ทางเพศ ซามี้อบอຍๆ อาการเป็นมาหลายปี
- นายข. คิดว่าตัวเองเป็นมะเร็ง แต่บังเอิญหมอตตรวจไม่พบ พอตตรวจยืนยันก็สบายใจขึ้นพักหนึ่งแล้วก็คิดว่าตนเองเป็นอีก
- นางค. พุดไม่มีเสียงหลังจากทะเลาะกับมารดาอย่างรุนแรง
- นางง. ปวดโพรงจมูกอย่างมากทั้งๆที่แพทย์ตรวจไม่พบอะไร
- นายจ. แก่ล้งปวดท้องจนแพทย์ต้องผ่าตัดหลายครั้งจนแพทย์ต้องผ่าตัดอวัยวะต่างๆ แต่ผ่าแล้วไม่พบความผิดปกติทุกครั้ง

ผู้ป่วย

- นางสาวจ. คิดว่าตัวเองมีจมูกโตน่าเกลียดอย่างมาก รบเร้าให้แพทย์ทำศัลยกรรมให้ แต่แพทย์ทุกคนไม่ยอมทำให้อเพราะเห็นว่าจมูกเธอปกติทุกประการ
- นางช. เมื่อทำงานบ้านตามปกติจะมีอาการหมดเรี่ยวแรง ต้องนอนพัก ปวดหัว ปวดตัว และหงุดหงิดเป็นประจำ
- นางช. ไม่กินยาเบาหวานให้ตัวเองน้ำตาลในเลือดสูงเพื่อให้ลูกชายไม่ไปใช้เวลากับแฟนสาวที่ตนไม่ปลื้ม
- นายญ. คิดว่าตนเองปากเหม็นเพราะฟันเน่า ให้ทันตแพทย์ถอนฟันไปทั้งปาก

Somatization disorder

- **Hysteria, Briquet's syndrome**

- อาการผิดปกติทางร่างกายหลายอย่างที่ไม่สามารถอธิบายได้ว่าเกิดจากโรคทางกายอย่างน้อย 2 ปี
- ไม่ยอมรับคำอธิบายจากแพทย์หลายท่านว่าตรวจแล้วไม่พบโรคทางกาย
- ทำให้เกิดความทุกข์ทรมาน
- เสียfunction
- ไม่ได้แสวงงทำหรือตั้งใจทำ

- ร้อยละ 0.2 - 2.0 ของประชากรทั่วไป
- หญิงมากกว่าชาย 5 – 20 เท่า
- ในคลินิกโรคทั่วไปพบร้อยละ 5 – 10
- อาการเรื้อรังขึ้นๆลงๆ

รักษา

- ควรมีแพทย์ดูแลรักษาผู้ป่วยประจำเพียงคนเดียว นัดพบผู้ป่วยเป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ
- ไม่ควรใช้เวลานานมาก ตรวจร่างกายเท่าที่จำเป็นเมื่อมีอาการใหม่เกิดขึ้น
- ตระหนักถึงโอกาสที่ผู้ป่วยอาจเป็นโรคทางร่างกาย
- จิตบำบัด เพื่อมุ่งให้ผู้ป่วยสามารถปรับตัวอยู่กับอาการได้ มุ่งความสนใจให้ผู้ป่วยแสดงอารมณ์หรือความรู้สึก และพูดถึงปัญหาในชีวิต
- หลีกเลี่ยงการใช้ยาทางจิตเวช

Persistent Somatoform Pain Disorder

- ทุกข์ทรมานจากอาการปวดโดยไม่สามารถหาสาเหตุทางกายมาอธิบายอาการปวดได้อย่างน่าพอใจ
- อาการปวดรบกวนการดำรงชีวิต
- มีปัจจัยทางจิตใจ
- ผู้ป่วยไม่ได้เจตนาแสรังทำ
- ไม่ได้เกิดจากโรคอารมณ์เศร้าโรคจิตเภท

- หญิงมากกว่าชาย 2 เท่า
- ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30 – 50 ปีเศษ
- การวินิจฉัยแยกโรคจากการเจ็บปวดทางกายซึ่งอาการจะเป็นๆ หายๆ แต่ผู้ป่วย **pain disorder** จะมีอาการปวดตลอดเวลา

รักษา

- Antidepressant
- Biofeedback
- จิตบำบัด เพื่อให้ผู้ป่วยปรับตัวกับความเจ็บปวดได้

Undifferentiated somatoform disorder

- กรณีมีอาการไม่ครบเกณฑ์ **somatization disorder**

Somatoform autonomic dysfunction

- มีอาการ **ตื่นตัว**ของระบบประสาทอัตโนมัติอย่างต่อเนือง และเป็นปัญหาเช่น อาการสั่น ใจสั่น เหงื่อแตก วูบร้อน วูบหนาว ปวดแปลบๆ ออกร้อน หนักๆ ท้องเฟ้อ
- หมกมุ่นและตั้งเครียดว่าอาการนั้นเกิดจากความผิดปกติของอวัยวะบางอย่างโดยไม่เชื่อคำยืนยันจากแพทย์ว่าปกติ
- ไม่มีหลักฐานว่าร่างกายผิดปกติ

Somatiform autonomic dysfunction

- **Heart and cardiovascular system:** ใจสั่น เหนื่อย
เพลียง่าย เจ็บหน้าอก
- **Upper gastrointestinal tract:** สะอึก ท้องอืดเพื่อ เรอ
บ่อยๆ อาเจียนบ่อยๆ
- **Lower gastrointestinal tract:** ท้องอืด ท้องร่วง
irritable bowel syndrome
- **Respiratory system:** หายใจไม่อิ่ม hyperventilation
- **Genitourinary system:** ปัสสาวะบ่อย

รักษา

- Antidepressant
- Beta blocker
- Mood stabilizer
- Benzodiazepine
- Antipsychotic
- จิตบำบัด เพื่อให้ผู้ป่วยปรับตัวกับอาการได้

Neurasthenia

- อ่อนเพลียเมื่อต้องใช้สมอง (**mental effort**) หรืออ่อนแรงหมดแรงเมื่อใช้กำลังไปเพียงเล็กน้อย
- มีอาการเหล่านี้อย่างน้อยสองอย่างคือ ปวดกล้ามเนื้อ มึนงง ปวดหัวจากการตึงของกล้ามเนื้อ ปัญหาการนอนหลับ หงุดหงิดง่าย ไม่สามารถผ่อนคลายได้ อาหารไม่ย่อย
- อาการด้าน **autonomic** และอาการเศร้าไม่มากพอที่จะวินิจฉัยโรคอื่นๆ

รักษา

- Antidepressant
- จิตบำบัด

Dissociative disorder of movement and sensation (Conversion Disorder)

- **Hysteria neurosis, Conversion type**

- ความผิดปกติในการเคลื่อนไหว เช่น เดินไม่ได้ ตัวลั่น เดินเซ ชัก หรือ ความผิดปกติในประสาทสัมผัส เช่น ชามือ เท้า
- มีปัจจัยด้านจิตใจที่สัมพันธ์กับอาการเช่นมีความขัดแย้งภายในจิตใจ
- ผู้ป่วยไม่ได้แสวงทำ
- ไม่สามารถอธิบายจากความเจ็บป่วยทางกาย หรือค่านิยมวัฒนธรรม
- ทำให้เกิดความทุกข์ทรมาน/เสียการทำหน้าที่

Dissociative disorder of movement and sensation (Conversion Disorder)

- Dissociative motor disorders
- Dissociative convulsions
- Dissociative anesthesia and sensory loss

- พบร้อยละ 5 – 15 ของผู้ป่วยที่ส่งปรึกษาคลินิกจิตเวช
- หญิงมากกว่าชาย
- Primary gain
- Secondary gain
- La bell indifferent
- Identification
- Episodic 90% หายใน 2-3 วันหรือ 1 เดือน บางราย
เรื้อรัง

การรักษา

- การบอกผู้ป่วยตรงๆ ว่าตรวจไม่พบความผิดปกติ เป็นจากอุปาทาน หรือเกิดจากจิตใจจะไม่ช่วยให้อะไรดีขึ้น
- ผู้รักษาควรมีท่าทีอ่อนโยนเข้าใจและเห็นใจร่วมกับแสดงออกถึงความเชื่อมั่นใจตนเอง และชักจูงให้ผู้ป่วยเชื่อว่าอาการดีขึ้นเรื่อยๆ
(suggestion and guidance)
- ลด **secondary gain** ทำพฤติกรรมบำบัดและปรับสภาพแวดล้อม เพื่อลดผลประโยชน์ที่ผู้ป่วยได้รับอยู่

Hypochondriacal disorders

- มีความเชื่อว่าตนเองจะเป็นโรคร้ายแรง เนื่องจากรู้สึกว่าจะอวัยวะในร่างกายตนเองทำงานบกพร่อง หรือผิดปกติซึ่งไม่ใช่มีความหมกมุ่นกับความบกพร่องในรูปลักษณะอย่างต่อเนือง (**body dysmorphic disorder**)
- แพทย์ตรวจอย่างเหมาะสมแล้วและยืนยันว่าไม่พบโรคหรือความผิดปกติใดๆ แต่ผู้ป่วยจะเชื่อว่าตนยังป่วยเป็นโรคที่แพทย์ยังตรวจไม่พบอยู่
- **Doctor shopping**
- อากาารไม่รุนแรงถึงขั้นหลงผิด
- ทำให้ผู้ป่วยเกิดความทุกข์ทรมานและไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติ

- 4-6%ของผู้ป่วยทั่วไป
- หญิง=ชาย
- **Episodic** ครั้งละหลายเดือนถึงหลายปี
- มักไม่ร่วมมือในการรักษา การให้ยาไม่ค่อยได้ผล
- ควรนัดผู้ป่วยมาตรวจอย่างสม่ำเสมอ หลีกเลี่ยงการตรวจพิเศษที่ไม่จำเป็น
- จิตบำบัด เพื่อลดความเครียด สอนให้ผู้ป่วยปรับตัวกับการเป็นโรคเรื้อรัง สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

Body Dysmorphic Disorder

- คิดว่าตนมีส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายดูน่าเกลียด หรือไม่ปกติอย่างที่ควรจะเป็นเกินจริง และกังวลมากจนเกินเหตุ
- ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานหรือไม่สามารถดำรงชีวิตได้ตามปกติ
- มักเป็นส่วนที่เห็นได้ชัดเจน เช่น โบน้ำ จมูก คาง
- มักไปหาแพทย์ศัลยกรรมตกแต่งเพื่อให้ผ่าตัดเสริมสวย
- เรือรัง อากาารขึ้นๆลงๆ

- 15 – 30 ปี
- หญิงมากกว่าชาย
- รักษาด้วย **antidepressant** เช่น **SSRI**
- การทำศัลยกรรมตกแต่งไม่มีประโยชน์

เปรียบเทียบ ICD 10 กับ DSM5

ICD10	DSM5
Somatization disorder	Somatic symptom disorder
Undifferentiated somatoform disorder	
Persistent Somatoform Pain Disorder	
Neurasthenia	
Somatoform autonomic dysfunction	Psychological affecting other medical condition
Hypochondriacal disorder	Somatic symptom disorder/ illness anxiety disorder
Dissociative disorder of movement and sensation	Conversion disorder

Factitious disorder

- Munchausen syndrome
- จงใจสร้างอาการ
- ต้องการเป็นผู้ป่วย
- Factitious disorder by proxy

Malingering

- เจตนาสร้างอาการเพื่อให้ได้ประโยชน์บางอย่าง

Delusional disorder

- ความคิดหลงผิด

ผู้ป่วย

- นางก. ปวดโน่นปวดนี่ ท้องอืดเพื่อ วิงเวียน ปวดประจำเดือน ปัสสาวะขัด ไร้อารมณ์ทางเพศ ซามี้อบอຍๆ อาการเป็นมาหลายปี
- นายข. คิดว่าตัวเองเป็นมะเร็ง แต่บังเอิญหมอตตรวจไม่พบ พอตตรวจยืนยันก็สบายใจขึ้นพักหนึ่งแล้วก็คิดว่าตนเองเป็นอีก
- นางค. พุดไม่มีเสียงหลังจากทะเลาะกับมารดาอย่างรุนแรง
- นางง. ปวดโพรงจมูกอย่างมากทั้งๆที่แพทย์ตรวจไม่พบอะไร
- นายจ. แก่ล้งปวดท้องจนแพทย์ต้องผ่าตัดอวัยวะต่างๆ หลายครั้งแต่ผ่าแล้วไม่พบความผิดปกติทุกครั้ง

ผู้ป่วย

- นางสาวจ. คิดว่าตัวเองมีจมูกโตน่าเกลียดอย่างมาก ครอบไว้ให้แพทย์ทำศัลยกรรมให้ แต่แพทย์ทุกคนไม่ยอมทำให้อเพราะเห็นว่าจมูกเธอปกติทุกประการ
- นางช. เมื่อทำงานบ้านตามปกติจะมีอาการหมดเรี่ยวแรง ต้องนอนพักปวดหัวปวดตัว และหงุดหงิดเป็นประจำ
- นางช. ไม่กินยาเบาหวานให้ตัวเองน้ำตาลในเลือดสูงเพื่อให้ลูกชายไม่ไปใช้เวลากับแฟนสาวที่ตนไม่ปลื้ม
- นายญ. คิดว่าตนเองปากเหม็นเพราะฟันเน่า ให้ทันตแพทย์ถอนฟันไปทั้งปาก

สรุป

- มีภาวะอาการทางกายที่หาสาเหตุไม่พบ
- เมื่อเครียด อาการมักเป็นมากขึ้น
- มีทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ
- มีชนิดที่เป็นโรคจิตด้วย

Reference

- ภาพันท์ วัฒนวิทย์กิจ และ ศิริินภา อภิสิตธิ์ภิญโญ. กลุ่มโรคอาการทางกาย (**Somatic Symptom and Related Disorders**)ใน: กุศลภรณ์ ชัยอุดมสม, ภัทรี พหลภาคย์, ภาพันท์ วัฒนวิทย์กิจ, พงศธร พหลภาคย์. จิตเวชศาสตร์ (**Psychiatry**). พิมพ์ครั้งที่1. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คังน่านาวิทยา, 2559. หน้า 249-260.

